

# Smanjivanje rizika od požara u povijesnom gradu Trogiru

## *Mitigating Fire Risk in the Historic City of Trogir*

Marin Buble  
Jasna Popović

### SAŽETAK

Autori predstavljaju projekt nastao suradnjom Konzervatorskog odjela u Trogiru Ministarstva kulture i medija te Javne vatrogasne postrojbe Grada Trogira. Iako je inicijalno zamišljen kao jednogodišnji projekt s primarnim ciljem revidiranja postojeće procjene ugroženosti za povijesnu jezgru, projekt je nadišao prvotno zamišljene okvire i u smislu aktivnosti i broja uključenih partnera. Vatrogasci i konzervatori radili su zajedno kako bi uključili cijeli sektor civilne zaštite grada i aktivirali lokalnu zajednicu kroz DIG (*disaster imagination game*) i InSight radionice. Štoviše, projekt je prerastao u nacionalni program smanjivanja rizika od požara na baštini koji podupiru Ministarstvo kulture i medija te Hrvatska vatrogasna zajednica.

**Ključne riječi:** povijesni grad, procjena rizika, baština, nacionalni program, DIG

### Summary

*This paper presents a project delivered in collaboration between the Conservation Department of the Ministry of Culture and the Trogir Fire Department. Although originally planned as a one-year project, with the aim of revising the existing Fire Risk Assessment for the historic city core of Trogir, it surpassed its initial framework, both in terms of activities and the partners involved. Fire-fighters and conservators worked together to engage the entire civil protection sector in the city, and to involve the local community through a disaster imagination game and InSight workshops. Moreover, the project has grown into a national programme for fire mitigation in heritage sites, supported by both the Ministry of Culture and the Croatian Fire Association.*

**Key words:** historic city, risk assessment, heritage, national program, DIG

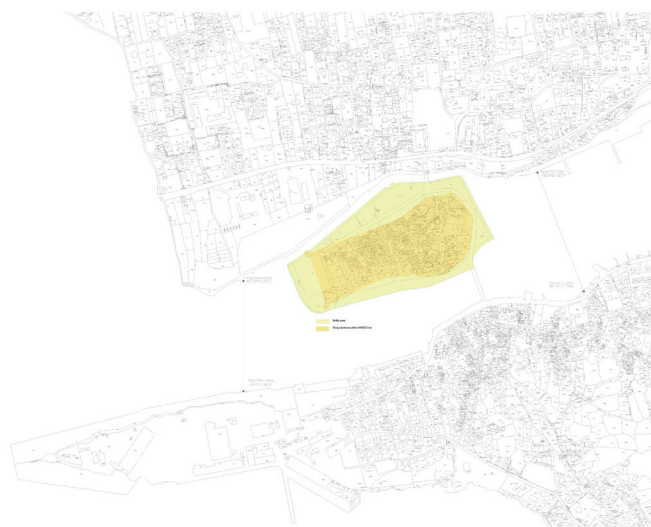
Projekt pod nazivom „Smanjivanje rizika od požara u povijesnom gradu Trogiru“ započet je u studenome 2021. godine, a zajednički ga provode Konzervatorski odjel u Trogiru Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija i Javna vatrogasna postrojba Grada Trogira. Zamišljen je kao jednogodišnji projekt sa samo tri inicijalno planirane aktivnosti, ali je u tijeku provedbe izmijenjen njegov vremenski okvir, a plan dopunjen cijelim nizom prvotno neplaniranih radnji koje su polučile mjerljive rezultate, ne samo na lokalnoj nego i nacionalnoj razini.

Projekt su osmislili Marin Buble, zamjenik zapovjednika Javne vatrogasne postrojbe Grada Trogira i Jasna Popović, pročelnica Konzervatorskog odjela u Trogiru Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija.<sup>1</sup> Započeo je inicijativom Međunarodnog centra za proučavanje očuvanja i restauracije baštine – ICCROM-a, koji je u jesen 2021. proveo prvi međunarodni ciklus osposobljavanja za primjenu strategija smanjivanja rizika od požara na kulturnoj baštini na devet lokacija u osam zemalja svijeta pod nazivom PREVENT. Taj je projekt proveden u okviru ICCROM-ova programa First Aid and Resilience for Cultural Heritage in Times of Crisis, pod vodstvom Aparne Tandon.

Povod tome međunarodnom programu u okviru kojega je osmišljen trogirski projekt, bila je činjenica da kulturna dobra diljem svijeta stradavaju u požarima koji se zapravo mogu spriječiti. Primjerice, u tijeku 2020. godine u svijetu je stradalo više od 300 kulturnih dobara<sup>2</sup>. Samo u povijesnom gradu Trogiru u posljednjih 5 godina dogodila su se dva značajnija požara sa značajnom materijalnom štetom na kulturnom dobru. U posljednjem požaru, u travnju 2021. godine, tragično je izgubljen i jedan ljudski život. Stoga je neupitna činjenica da se moraju uložiti naporu u ublažavanje rizika od požara u kulturno-povijesnim cjelinama koje su u odnosu na druga područja izložena povećanom riziku.

Povijesni grad Trogir upisan je na Popis svjetske baštine UNESCO-a 1997. godine zbog svoje izvanredne univerzalne vrijednosti odnosno urbanog kontinuiteta koji seže do u 3. st. pr. Kr. kad je osnovan. Ta antička matrica, koja je očuvana i u rasteru današnje povijesne jezgre, ali i u arheološkim slojevima javnih i privatnih, otvorenih i zatvorenih prostora, obogaćena je u kasnijim povijesno-umjetničkim razdobljima pojedinačnim svjetovnim i sakralnim građevinama, te umjetničkim i obrtničkim predmetima, od kojih danas neki imaju nacionalni značaj.

- 
- 1 U tijeku provedbe inicijatorima i voditeljima projekta pridružile su se još tri konzervatorice i dva vatrogasca: Frane Belas, Amalasueta Caratan Gracin, Jelena Grabovac, Marin Vukman i Mima Samodol
  - 2 ICCROM PREVENT, <https://www.iccrom.org/courses/prevent-mitigating-fire-risk-heritage>



Slika 1 – Prikaz prostornog obuhvata UNESCO lokaliteta (obojano žutom bojom)

Figure 1 – Location of the UNESCO site (in yellow)

Početna je točka trogirskog projekta postojeća Procjena ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija za Grad Trogir, izrađena 2018. godine<sup>3</sup>. U toj je Procjeni povijesna jezgra ocijenjena kao područje najvišeg rizika, uzimajući u obzir cijeli administrativni teritorij Trogira, ali nije pruženo objašnjenje uzroka niti su dane smjernice za smanjivanje te ugroženosti.<sup>4</sup> Stoga su autori smatrali da je nužno prvo razumjeti zbog čega je povijesna jezgra ugroženija u odnosu na druga gradska područja, a tek onda propisati odgovarajuće mjere ublažavanja rizika od požara. Projekt je zamišljen kao jednogodišnji jer je iniciran u okviru jednogodišnjeg međunarodnog ICCROM-ova PREVENT ciklusa, a dijelom zbog pretpostavke da za provedbu planiranih aktivnosti neće biti potrebno više od deset mjeseci. U okviru tih deset mjeseci trebalo je izraditi reviziju Procjene u dijelu koji se odnosi na povijesnu jezgru pod zaštitom te propisati smjernice za smanjenje rizika od požara. Osim toga, prvotnom skicom projekta zamišljena je provedba najmanje jedne radionice na području Trogira, radi podizanja svijesti o važnosti teme. Konačno, treća predviđena aktivnost bila je izrada priručnika za sigurnost.

3 Alfa Atest d.o.o., Split („Službeni glasnik Grada Trogira“ br. 11/18.)

4 U obranu izrađivača procjene treba reći da postojeća metodologija nije primjenjiva na područjima kulturno-povijesnih obilježja, odnosno u povijesnim gradovima poput Trogira, o čemu će biti riječi dalje u tekstu



Slika 2 – Prikaz ranjivih lokacija u povijesnoj jezgri Trogira, mapu izradila Amalasunta Caratan Gracin, arhiv Konzervatorskog odjela u Trogiru

Figure 2 - Presentation of vulnerable locations in the historical core of Trogir, map created by Amalasunta Caratan Gracin, archive of the Trogir Conservation Department

U tijeku razrade projekta izrađen je scenarij izbijanja velikog požara u povijesnoj jezgri Trogira. Taj je scenarij razotkrio točke veće ranjivosti. Radi se o ukupno deset lokacija na kojima postoji visoka koncentracija pokretne kulturne baštine (Slika 2). To su Muzej grada Trogira, katedrala, Zbirka sakralne umjetnosti Župe sv. Lovre, crkva sv. Ivana Krstitelja, zbirka „Kairos“ benediktinskog samostana, dominikanska zbirka, crkva sv. Petra, crkva Svih svetih, crkva Gospe od Karmela i Morska vrata<sup>5</sup>. Izuzev gradskog muzeja, na tim lokacijama nema profesionalnog osoblja koje bi se brinulo za umjetnine. Stoga je zaključeno da je potrebno izraditi operativni plan reagiranja i spašavanja umjetnina u slučaju izbijanja požara za cijelu jezgru, ali i za pojedinačne lokacije. Za pilot-projekt izrade takvoga plana odabrana je Zbirka sakralne umjetnosti Župe sv. Lovre, zbog tri razloga. Prvo, to je najvrjednija zbirka unutar zaštićene kulturno-povijesne cjeline Trogira; drugo, u vrijeme izrade Operativnog plana sadržavala je samo 18 umjetnina;<sup>6</sup> a treće

5 Južna gradska vrata s originalnim drvenim vratnicama iz 16. st., sačuvana in situ

6 U tijeku je priprema novog koncepta izložaka u Zbirci, instalirane su nove vitrine i izloženo sakralno ruho koje je do sad bilo pohranjeno na drugom mjestu što zahtijeva hitnu reviziju Plana

i konačno, prilikom ranije obnove zgrade u kojoj je smještena Zbirka izrađeni su arhitektonski snimci postojećeg stanja, koje je za potrebe Operativnog plana trebalo samo doraditi.

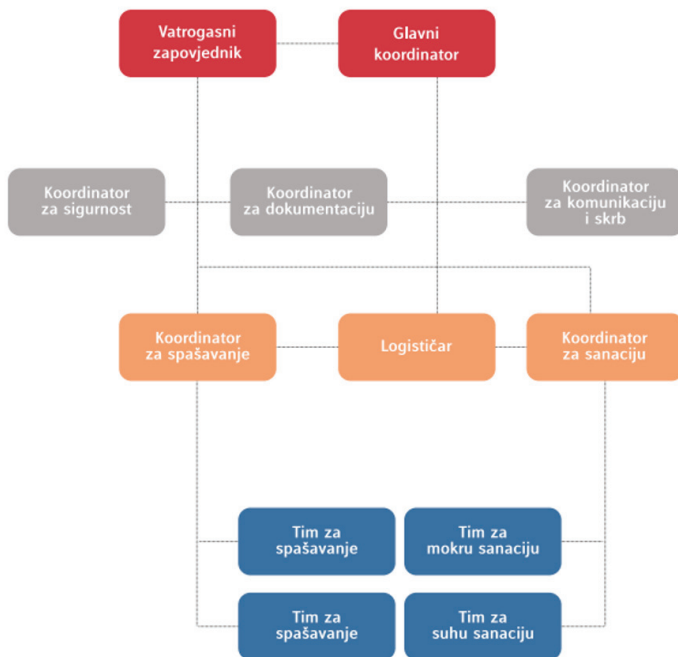
Taj je dokument izrađen temeljem smjernica društva Historic England.<sup>7</sup> Operativnim planom reagiranja i spašavanja umjetnina u slučaju požara za Zbirku sakralne umjetnosti u Trogiru utvrđene su osnovne informacije o objektu, procjena rizika, popis prioriternih umjetnina i njihov razmještaj u prostoru, odgovorne osobe za provođenje evakuacije i spašavanja, mjesta evakuiranja, postupke osoba koji će provoditi evakuaciju i popis potrebne opremu za premještanje i pakiranje umjetnina.

Plan je strukturiran u tri grafički zasebne, ali sadržajno povezane cjeline, logičkim redoslijedom kako bi se trebao i koristiti. Prvi dio namijenjen je uglavnom osoblju Zbirke (djelomično i vatrogascima) te sadrži općenite podatke o objektu, procjenu rizika po metodi sigurnosnog pregleda i postupak za evakuaciju osoblja. U drugom dijelu, namijenjenom spasilačkim službama, popisuju se detaljnije informacije o objektu i sadržaju zbirke s posebnim napomenama o, primjerice, mjestu držanja ključeva, postupcima za otvaranje, mjestu zatvaranja vode, iskapčanja električne energije, udaljenosti vanjskih hidranata i udaljenosti objekta od vatrogasnog doma. Ulazi u objekt označeni su na kartama uz priložene fotografije. Na tlocrtu prostora označeni su relevantni podaci: zborna mjesto, mjesta pristupa, vatrodjavne centrale, ručni javljači, pozicije protupožarnih aparata, itd. Također, na karti su označene i lokacije samih umjetnina u prostoru. Prioriteti za slučaj spašavanja i evakuacije određeni su sukladno sljedećim kriterijima: autorstvu, starosti umjetnina, jedinstvenosti unutar vrste/tipa i stupanj očuvanosti. Prioritetnim su određena sva djela koja je izveo lokalni majstor Blaž Jurjev Trogiranin u 15. stoljeću. Sve umjetnine sadržane su u posebnom popisu, a radi lakšeg snalaženja, umjetnine su prikazane i umanjenom fotografijom. Tablica koja sadrži ukupan popis inventara ujedno se i koristi za dokumentiranje eventualnog oštećenja, pakiranje i privremenu pohranu. U posljednjem, trećem dijelu plana, razrađena je struktura odgovornih osoba i tijek postupka za evakuaciju umjetnina. Kao mjesto za trijažu i pakiranje predmeta izabrana je operativna dvorana u sklopu objekta, a prema kriteriju blizine objekta, veličini prostora i mogućnosti osiguranja umjetnina, za slučaj privremene pohrane planom određene su još tri alternativne lokacije.

---

7 Historic England je javno tijelo osnovano od strane Department for Digital, Culture, Media and Sport Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, posvećeno zaštiti i očuvanju kulturne baštine.

## 10. STRUKTURA ODGOVORNIH OSOBA NA MJESTU SPAŠAVANJA



Slika 3 – Izvadak iz Plana s prikazom uloga i hijerarhije donošenja odluka u tijeku evakuacije umjetnina

*Figure 3 – Excerpt from the Plan showing the roles and decision-making hierarchy during artefact evacuation*

U slučaju prijenosa umjetnina u prostor drugog vlasnika, Planom je predviđeno korištenje i dvaju jednostavnih pravnih dokumenata, odnosno potvrde o primitku umjetnina. Njihovim potpisom primatelj potvrđuje primitak te se obvezuje umjetnine pohraniti na sigurno i adekvatno mjesto, zaštićeno od oštećenja i otuđenja uz obvezu povrata vlasniku kada isti to zatraži. Vlasnik se, s druge strane, obvezuje u najkraćem roku osigurati uvjete za povratak umjetnina o svom trošku.

Zaključnim dijelom plana popisuje se potreban inventar opreme i pribora potrebnoga za spašavanje i evakuaciju umjetnina.



Operativno najvrijednije nalazi se u prilogu plana, a to su tzv. kartice spašavanja (eng. grab sheets) koje smo izradili za sve umjetnine po listi prioriteta. Upravo na tom primjeru savršenim se pokazao interdisciplinarni pristup projektu jer smo integrirali ono najbolje od dvije struke, određivanje prioriteta i informacija o samoj umjetnini od strane konzervatora te praktične postupke izvlačenja i izbor evakuacijske rute od strane vatrogasaca. Same kartice prikazuju ime i inventarni broj, fotografiju s dimenzijama, potreban broj osoba za iznošenje s napomenama za skidanje i nošenje umjetnine te tablicu za evidentiranje eventualnih oštećenja na predmetu. Na stražnjoj strani prikazan je tlocrtni prikaz predmeta u prostoru. Od ukupno 18 umjetničkih djela koja se nalaze u zbirci, njih šest određeno je za prioritete prve razine, sedam djela druge razine i četiri ostala umjetnička djela.

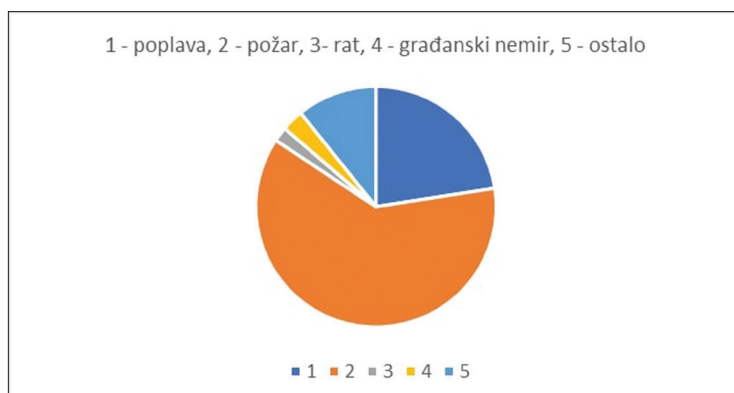
Usporedno s izradom OP-a za Zbirku sakralne umjetnosti u Trogiru nastavljeno je s drugim aktivnostima na reviziji Procjene ugroženosti. Izrađeni su kartografski prikazi rezultata analize postojećeg stanja: karta statički nestabilnih građevina, karta precizne izmjere širine ulica, karta pojedinačno zaštićenih kulturnih dobara, karta ranjivih lokacija, karta hidranata te karta privremenih instalacija i ugostiteljskih terasa na javnim površinama. Te su karte jasno pokazale ograničenja vatrogasnih intervencija i dodatne rizike.

Kao posljednju aktivnost, nastojali smo razviti jedinstvenu kartu ugroze područja stare gradske jezgre, ali, nakon istraživanja, došli smo do spoznaje kako postojeće metodologije nisu primjenjive, ili nisu u potpunosti primjenjive na prostore povijesnih gradova. Daljnjim istraživanjem naišli smo na slična iskustva u Portugalu i primjenu tzv. ARICA metode (ili metoda procjene sigurnosti od požara) koja omogućuje izradu indeksa razine sigurnosti objekta ili njegova dijela od požara. Metoda je razvijena od strane Nacionalnog laboratorija za građevinarstvo u Portugalu 2004. godine i uključuje čimbenike vezane za početak, širenje, gašenje požara i evakuaciju ljudi. Mi smo koristili prilagođenu i nešto jednostavniju metodu iz 2019. godine korištenu u portugalskom gradu Leiriji.<sup>8</sup> Njezinom primjenom na odabranim gradskim blokovima došli smo do rezultata koji pokazuje da je u rubnim dijelovima grada prisutna uglavnom umjerena opasnost od požara dok je u središnjim, teško pristupačnim dijelovima, prisutna visoka opasnost od izbijanja požara. Napominjemo kako je riječ o okvirnim, testnim izračunima, a za dobivanje preciznijeg izračuna bilo bi potrebno provesti komparativne izračune drugim metodama, a osim toga izvršiti i detaljniji pregled građevina. Ipak, ovi su izračuni pokazali kako prostorni odnosi u povijesnoj jezgri utječu na razinu rizika što je sasvim dovoljno da se definiraju smjernice za njegovo ublažavanje.

8 Oliveira Bento, M.I., 2019., Avaliação do Risco de Incêndio no Centro Histórico de Leiria, Mestrado em Engenharia Civil – Construções Cívicas, Leiria

Kako bismo dobili što vjerodostojnije podatke o stanju građevina unutar stare gradske jezgre, odlučili smo se za provođenje ankete putem upitnika među stanovnicima grada. Ista je provedena tijekom mjeseca svibnja u okviru projekta pod nazivom Zaštita od požara starih gradskih jezgri – primjer Trogira, Omiša i Makarske u suradnji sa Sveučilišnim odjelom za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu. Putem upitnika od 70 pitanja, na području stare jezgre grada Trogira anketirano je ukupno 113 kućanstava s 296 stanovnika s ciljem utvrđivanja na koji način mjesto stanovanja na području povećane ugroženosti od požara utječe na percepciju stanovnika i navika ljudi vezanih za protupožarnu zaštitu. Pitanja su bila vezana za osjećaj sigurnosti i ugroze, specifičnim navikama i stanju kućanstava u smislu protupožarnih mjera (npr. posjedovanje protupožarnih aparata, zapaljivih materijala unutar objekta, grijanje itd.). Osim toga, postavljena su i demografska pitanja općeg tipa. Rezultati su zanimljivi te se iz njih zaključuje kako većina stanovništva Trogira zaista prebiva na području izloženijem opasnosti od požara (starija gradnja s drvenim međukatnim konstrukcijama, zajedničkih pregradnih zidova i spojenih krovnih konstrukcija s prisutnim dimovodnim kanalima, nadzemnim elektroinstalacijama, ograničenim pristupom itd.). Osim toga, stanovnici vide požarnu opasnost kao glavnu neposrednu ugrozu u mjestu stanovanja, daju važnost korištenju preventivnih mjera, ne osjećaju se u potpunosti sigurno te imaju povjerenja u vatrogasnu službu da će na vrijeme reagirati u slučaju izbijanja požara.

U svrhu podizanja svijesti građana o važnosti zajedničkih napora u jačanju otpornosti povijesnog grada na rizik od požara, održane su ukupno tri radionice, od čega jedna s grupom sastavljenom od više od 30 srednjoškolaca iz inozemstva te dvije radionice s građanima Trogira.



Slika 4 – Mišljenje stanovnika stare gradske jezgre Grada Trogira o najvećoj potencijalnoj ugrozi u mjestu stanovanja

Figure 4 - The opinion of the inhabitants of the old city centre of Trogir about the greatest potential threat in their place of residence





Slika 5 - Predstavljanje projekta u Gradskoj vijećnici u Trogiru, fotografija iz arhiva Konzervatorskog odjela u Trogiru

*Picture 5 - Presentation of the project in the City Hall of Trogir, photo from the archives of the Trogir Conservation Department*

Prva radionica, održana s učenicima srednjih škola koji su iz više europskih gradova doputovali u Trogir, održana je na temu upravljanja UNESCO lokalitetom i u okviru toga, upravljanjem rizicima. Učenicima su održana predavanja o utjecaju turizma na rizike, te je održana praktična vježba valorizacije kulturnih dobara. Svrha je takve vježbe pokazati da i vrednovanje baštine, a onda i upravljanje njome, uključuje velik broj dionika koji mogu imati različite stavove koje treba poštovati i nastojati usuglasiti kompromisnim rješenjima, što je dugotrajan i zahtjevan proces kontinuiranog dijaloga.

Druga je radionica održana u gradskoj vijećnici s ciljem testiranja Operativnog plana reagiranja i spašavanja umjetnina u slučaju požara za Zbirku sakralne umjetnosti Župe sv. Lovre. Stoga je na radionici sudjelovalo osoblje koje brine o pokretnim i nepokretnim kulturnim dobrima Župe, potom djelatnice Muzeja grada Trogira na čelu s ravnateljicom, te predstavnici hitnih službi, Crvenoga križa, policijske postaje, stožera civilne zaštite te pojedini pročelnici gradske uprave i gradski vijećnici, ukupno više od 25 sudionika. Uz njih, sudjelovalo je i osam vatrogasaca Javne vatrogasne postrojbe Grada Trogira. U prvom dijelu radionice predstavljeni su ciljevi i planirane aktivnosti projekta „Smanjivanje rizika od požara u povijesnom gradu Trogiru“, s namjerom da se osigura potpora i sudjelovanje svih aktera upravljanja rizicima, posebno gradske uprave. U drugom dijelu radionice sudionicima je predstavljen Operativni plan za Zbirku, te su im podijeljene uloge u simulaciji izbijanja požara u Zbirci. Potom je započeta simulacija u obliku rasprave o radnjama koje bi se provele kad bi na lokaciji zaista izbio požar, te su sudionici, sukladno dodijeljenim ulogama morali donositi odluke i smišljati rješenja za neočekivane situacije. U završnom,



Slika 6 – Materijali korišteni prilikom izrade mape u sklopu igre zamišljene katastrofe

Figure 6 – Materials used when creating the map as part of the imaginary disaster game

trećem dijelu radionice polaznici su se iz gradske vijećnice preselili u Zbirku, gdje su imali zadatak u najkraćem roku i sigurno iznijeti replike prioriternih umjetnina. Koristeći se Operativnim planom uspješno su proveli taj zadatak. Na kraju se razvila spontana rasprava među sudionicima s tri ključna zaključka: potrebno je osigurati dodatnu edukaciju za ispravno rukovanje umjetninama za sve dionike, potrebno je dodatno razmotriti druga sigurnosna pitanja prilikom evakuacije umjetnina, poput mogućnosti otuđenja umjetnina od strane nepoznatih osoba i sl., te je potrebno revidirati Operativni plan u dijelu hijerarhije odgovornih osoba kako bi se pojednostavio lanac odlučivanja.

Treća i posljednja radionica u okviru jednogodišnjeg projekta održana je s građanima povijesne jezgre i školarcima osnovne škole smještene unutar granica povijesnog grada i to u formi igre zamišljene katastrofe u kombinaciji s *InSight* alatom<sup>9</sup> koji je razvio ICCROM. U sklopu te radionice polaznici su na mapi grada samostalno identificirali opasnosti, vrijednu baštinu, rute evakuacije i sl., te davali prijedloge za unapređenje stanja, koji će biti ugrađeni u Operativni plan reagiranja na razini čitave povijesne jezgre.

9 Participativna igra za jačanje sustava upravljanja rizicima; izvor: <https://www.iccrom.org/news/insight-participatory-game-enhancing-disaster-risk-governance>

## ZAKLJUČAK

### Conclusions

Rezultati analize postojećeg stanja kao i rezultati provedenih radionica u Trogiru doveli su do pokretanja inicijative za specijalizaciju vatrogasaca za gašenje požara na kulturnoj baštini, koju su podržali Ministarstvo kulture i medija te Hrvatska vatrogasna zajednica. Sve je ove rezultate trogirskog projekta prepoznala međunarodna zajednica, stoga je u Trogiru pod nazivom „PREVENT – Smanjivanje rizika od požara na baštini“ u listopadu 2022. održan međunarodni simpozij koji su organizirali Konzervatorski odjel u Trogiru Ministarstva kulture i medija, ICCROM i Grad Trogir uz potporu Hrvatske vatrogasne zajednice. Simpozij je održan kao hibridno događanje, fizički u Trogiru i online putem Zoom platforme. Njega je u dva dana pratilo više od 650 profesionalaca iz 89 zemalja svijeta. Nakon dvodnevnog simpozija, održana je i prva nacionalna PREVENT radionica u trajanju od tri dana, u kojoj se sudjelovalo više od 45 konzervatora, restauratora, vatrogasaca, pripadnika civilne zaštite i volontera. Radionica je iznjedrila dvanaest novih hrvatskih PREVENT timova koji će u trajanju od 6 do 10 mjeseci na odabranim lokacijama provoditi strategije smanjivanja rizika od požara uz potporu trogirskog tima. S jedne strane, međunarodni simpozij bio je prilika da se javno prezentiraju rezultati primjene strategija smanjivanja rizika od požara na baštini i razmijene iskustva. Trogirski projekt u odnosu na druge lokacije ICCROM-ova međunarodnog PREVENT projekta u kojem je sudjelovalo još 8 timova u 7 zemalja svijeta, jedini je obuhvatio cijeli povijesni grad umjesto individualne lokacije povijesne zgrade ili sklopa. S druge strane, bila je to prilika da se domaćoj stručnoj javnosti ukaže na to da smanjivanje rizika od požara ne iziskuje velike resurse te da se iskustva trogirskog projekta prenesu u druge povijesne gradove.

Tim događanjima zaključen je jednogodišnji ciklus projekta „Smanjivanje rizika od požara u povijesnom gradu Trogiru“, ali se njegova provedba nastavlja. Prije svega, treba dovršiti mapu požarnoga rizika za povijesnu jezgru, propisati smjernice koje će biti ugrađene u novu Procjenu ugroženosti. Također, treba izraditi operativne planove reagiranja za preostale ranjive lokacije, kao i za povijesnu jezgru u cjelini u slučaju većih nesreća i katastrofa. Konačno, sve operativne planove treba testirati, a potom redovno provoditi vježbe i simulacije, u što treba uključiti veći broj aktera.

## LITERATURA

### References

1. *Historic England, Emergency Response Plans (2021.)* <https://historicengland.org.uk/advice/technical-advice/emergency-and-fire/response-plans/>
2. *inSIGHT, A Participatory Game (2020.)* [https://www.iccrom.org/sites/default/files/Insights\\_FINAL-LAYOUT\\_131020.pdf](https://www.iccrom.org/sites/default/files/Insights_FINAL-LAYOUT_131020.pdf)
3. *Procjena ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija za Grad Trogir (2018.)* „Službeni glasnik Grada Trogira“ br. 11/18.
4. *Oliveira Bento, M.I., 2019., Avaliação do Risco de Incêndio no Centro Histórico de Leiria, Mestrado em Engenharia Civil – Construções Civas, Leiria*